

דו"ח שנתי 2019

מטרתו של דו"ח זה לסכם ולשתף את הישגי הפעילות שלנו בוועד נגד עינויים בשנת 2019, ואת האתגרים שאיתם התמודדנו בשנה זו.

בעת כתיבת דו"ח זה, הוכרזה מחלת וירוס הקורונה (COVID-19) כמגפה עולמית. ממשלת ישראל החילה מגבלות על תנועה ואיסור על התקהלות, כולל אירועים חברתיים, תרבותיים, דתיים וספורטיביים. התפרצות המחלה העמידה את העולם כולו במצב קשה בכל הקשור לשמירה על זכויות אדם. היא חשפה את התנאים הבריאותיים החמורים בבתי הכלא ובתי המעצר הדחוסים, והפכה את השמירה על כללים הומניטריים בינלאומיים לדחופה יותר מתמיד.

לאור זאת, הוועד מתמקד כרגע בנושאים הבאים:

1. שינוי והתאמת פעילותנו ל"סדר העולמי החדש" והמשך קידום מטרתנו – המאבק נגד עינויים בישראל - בארץ ובעולם.
 2. אנו פועלים על מנת לוודא שחקיקת החירום לא תמשיך לפגוע במנגנוני מניעת העינויים, בדגש על הזכות לייעוץ משפטי, זכות שאמורה לעמוד לאסירים ולעצירים בכל נסיבות שהן.
- אנו פועלים על מנת להבטיח שגם במקרים של איסור על ביקורי משפחות מסיבות רפואיות, תשמר זכותם של כל האסירים לשמור על קשר עם משפחותיהם בטלפון או באמצעים אחרים.

2019 בקצרה:

שנת 2019 התאפיינה בהמשך ההתדרדרות של האקלים הפוליטי בישראל, לצד המשך השימוש בעינויים ובצורות אחרות של התעללות; הימנעות מתיעוד מערכתי של עינויים; חוסר בחקיקה נגד עינויים; תגובות בלתי מספקות של מערכת המשפט הפלילית וגופי פיקוח פנימיים; ואי העמדה לדין או הענשה של תוקפים.

עבור הוועד, שנה זו התאפיינה גם בפעילות משפטית וציבורית סביב מספר תיקים עקרוניים, ובייחוד:

- א. החלטת בג"צ בעתירתו של פראס טביש, שהשלכותיה עוררו הדים בארץ ובעולם.
- ב. המקרה של סאמר ערביד, שאושפז בחודש ספטמבר 2019 במצב אנוש למשך חודש בעקבות חקירתו בידי השב"כ.
- ג. מקרים רבים של אלימות משטרתית נגד אוכלוסיות מוחלשות בהן עסק הוועד וזכו לתשומת לב ציבורית עקב עבודתנו

בין האתגרים איתם התמודדנו: שלושה סבבי בחירות שהתקיימו בשנה אחת תפסו את רוב תשומת הלב בזירה הציבורית. הקפאון הפוליטי וחוסר התפקוד של גופי המדינה הקשו על הפעילות הציבורית שלנו, ובייחוד על קידום חקיקה נגד עינויים. בד בבד, הוועד המשיך להתמודד עם העוינות הגוברת לנושאי זכויות אדם, עוינות שאף זכתה לעידוד על ידי פעולות הממשלה.

בשנת 2019 הוועד נגד עינויים המשיך בהטמעה של אסטרטגיית ארבעת השלבים לשינוי:

נחישות כשיטת עבודה:

מר איינהורן הוא צעיר חרדי שהותקף על ידי פרש משטרתי בחודש ינואר 2017 כשהלך בשכונה ירושלמית, שבסמוך אליה התקיימה הפגנה נגד גיוס חרדים. השוטר, שכנראה הניח בטעות שמר איינהורן לקח חלק בהפגנה, היכה והפיל אותו ארצה, שבר את משקפיו, הרס את הכובע שלו וגרם לחבלות על גופו. מר איינהורן הגיש תלונה במח"ש שכללה תמונות, שמות עדים ומיקום מצלמות הביטחון ברחוב.

למרות זאת, התיק נסגר, ומחומרי החקירה הוועד גילה שלא בוצעה אפילו חקירה בסיסית. באוגוסט 2017 הוועד ערער על סגירת התיק בשמו של מר איינהורן.

שנה שלמה לאחר מכן, באוגוסט 2018, נדחה הערר. הוועד סירב לקבל את הדחייה ואת טיעוני המדינה, ועתר לבג"צ בפברואר 2019. העתירה כללה סקירה של החובה לנהל חקירה כדין וכן של הראיות שכבר היו זמינות במקרה זה. כמו כן תוארו שלבי החקירה שכלל לא נערכו – כגון חקירת פרשי המשטרה שעבדו בהפגנה זו.

בדצמבר 2019 התקיים דיון בבג"צ. בית המשפט ביקר בחריפות את התנהלות מח"ש והורה על פתיחת החקירה מחדש.

1. סיוע משפטי פרו בונו

למה

כדי לקדם גישה למערכת המשפט ולצדק לקורבנות עינויים, באמצעות ניתור תנאי כליאה ואיסוף עדויות ממקור ראשון מכלואים. תיעוד ודיווח על הפרות זכויות אדם, והגשת תלונות ועתירות משפטיות.

איך

הצוות המשפטי שלנו מזהה ומאתר קורבנות, מבקר אותם בכלא, אוסף את עדויותיהם לגבי תנאי כליאה ועינויים, מנתח תיקים, מתעד הפרות, ומספק יעוץ משפטי, ייצוג משפטי וסיוע למשפחות הקורבנות.

דוגמאות לפעילות בשנת 2019:

- קיבלנו 187 פניות משפטיות מהשטח.
- טיפלנו ב-142 תיקים פתוחים, 60 מהם נפתחו ב-2019.
- ביקרנו 59 אסירים לפחות פעם אחת במהלך 2019, כולל 13 נשים ו-8 קטינים.
- הגשנו 16 תלונות משפטיות.
- ביצענו 4 הערכות משפטיות-רפואיות בהתאם לפרוטוקול איסטנבול.
- התקבלו 3 עררים שהגשנו נגד אלימות משטרית – זוהי פריצת דרך ושינוי מהותי במדיניות, היות ועד כה נדחו 100% מהעררים.

2. פעילות ציבורית

למה

אנו פונים אל הציבור הישראלי והתקשורת על מנת לחשוף פרקטיקות של עינויים; להעלות מודעות לגבי האיסור המוחלט על עינויים בחוק הבינלאומי; ועל מנת ליצור דיון ציבורי ולעודד שינוי חברתי.

איך

אנו עובדים עם מדיה ותיקה וחדשה כדי להבטיח שהסיפורים והעדויות של קורבנות העינויים ייחשפו.

- באמצעות ארגון והשתתפות באירועים ציבוריים בארץ.
- אנו משתתפים בפורומים רלוונטיים בארץ ובחו"ל.
- אנו מארגנים סיורים בבית המשפט הצבאי בעופר, כדי שאנשי מפתח יוכלו לחוות ולראות את ההפרות הקיימות ואת החוסר בהגנות משפטיות כנגד עינויים.

דוגמאות לפעילות בשנת 2019:

- ב-2019 פיתחנו אסטרטגיה תקשורתית חדשה שהובילה לעליה משמעותית במספר העוקבים, התגובות והצפיות בפייסבוק ובטוויטר, במיוחד בעברית. התמקדנו גם ביצירת קשרים חדשים עם גופי תקשורת מחוץ ל"תחום הנוחות" של הוועד, כולל תחנות טלוויזיה, עיתונות דיגיטלית, ועיתונים המזוהים עם הימין הפוליטי ועם קהילות דתיות.
- באוקטובר פורסמה סדרה של ארבע כתבות שתיארה את חקירות השב"כ שעברו ארבע נשים, שכולן מיוצגות משפטית על-ידי הוועד.

סיורים לבית המשפט הצבאי עופר

משפיעים על השיח הציבורי בארץ ובחו"ל

חשוב שאנשים – ובייחוד אלו המשפיעים על שינויי מדיניות, כמו אנשי מקצוע מתחומי המשפט, הדיפלומטיה, העיתונות, הפוליטיקה, ובעלי עניין אחרים – יראו בעצם מה המשמעות של לעמוד לדין בבית משפט צבאי, ויבינו את החוסר בהגנות משפטיות למניעת עינויים ואת חסינות התוקפים. למטרה זו, הוועד מארגן סיורים של חצי יום בבית המשפט הצבאי בעופר. ראינו שאחרי החוויה המטרידה, המשתתפים משתפים אחרים בחוויותיהם ועוזרים בהפצת המידע.

בעקבות הסיורים הביעו כל המשתתפים תרעומת לגבי התנאים וההבדלים בין התנהלות בית המשפט הצבאי לבתי המשפט האזרחיים בישראל, וחלקם אף בחרו להצטרף אלינו לפעילויות נוספות,

בשנת 2019 ארגן הוועד 3 סיורים, עבור 26 דיפלומטים ומשפטנים.

4. הכשרות

למה

על מנת לתמוך ולפתח ידע ויכולות באנשי מקצוע, ביחוד אלו שפעמים רבות נותנים את המענה הראשוני לקורבנות עינויים, כלומר: אנשי מקצוע מתחומי הבריאות והמשפט.

איך

אנו מכשירים אנשי מקצוע כיצד לאתר ולתעד מקרי עינויים על פי סטנדרטים בינלאומיים, ובייחוד על פי "המדריך לחקירה אפקטיבית ולתיעוד של עינויים ושל יחס אכזרי, בלתי אנושי או משפיל", הידוע בשם "פרוטוקול איסטנבול".

אנו מרכזים מפגשים מקצועיים תקופתיים, השתלמויות ופיתוח יכולות במסגרת הקבוצה הרב-תחומית הישראלית-פלסטינית של הוועד לאנשי ונשות מקצוע מתחומי הרפואה, בריאות הנפש והמשפט.

דוגמאות לפעילות בשנת 2019:

- התקיימו 4 מפגשי למידה מקצועיים; בחודש פברואר, 2 חברות בקבוצה הרפואית-משפטית העבירו סדנה בנושא טיפול בקורבנות עינויים באחת ממרפאות בריאות הנפש של הכללית.
- השקנו פרוייקט פיקוח משותף יחד עם הקליניקה לזכויות אדם בחברה באוניברסיטת חיפה. במסגרת שיתוף הפעולה, סטודנטים למשפטים יבקרו בבית המשפט הצבאי בסאלם על מנת לתעד את הנעשה בו – בית משפט זה המפוקח הרבה פחות מבתי משפט צבאיים אחרים. כפעולה ראשונה מתוכנן מכתב לנשיא בית המשפט, המפרט פגמים בהליכים המשפטיים המתקיימים שם.

קיימנו הכשרה בת שלושה ימים לעורכי דין, בהנחיית מומחים ישראלים ובינלאומיים וצוות הוועד. בהכשרה השתתפו 16 עורכי דין ממנעד רחב של נסיון וידע, דבר שתרם רבות לתוכן ולאווירה – בחלוקה כמעט שווה בין אנשי מקצוע העובדים עם עצורים פלסטינים ואלה המייצגים/ות מבקשי מקלט (שתי הקבוצות הגדולות ביותר של קורבנות עינויים במערכת המשפט הישראלית).

3. סנגור בארץ ובחו"ל

למה

כדי להביא לשינוי לטובה מערכתי על ידי קריאה לאיסור על שימוש בעינויים בחקירות בישראל ולקידום שיטות חקירה טובות יותר, שיביאו ליותר אחריותיות מערכתית..

איך אנחנו עושים את זה?

אנו יוזמים דיאלוג עם גופים רלוונטיים בארץ ובחו"ל על מנת לקדם את עקרונות אמנת האו"ם נגד עינויים ותקנים אחרים של זכויות אדם ביחס לשימוש המערכתי בעינויים בישראל.

דוגמאות לפעילות בשנת 2019:

- קיימנו שיח ישיר מול משרד המשפטים לגבי אופן החקירה של תלונות עינויים.
- בספטמבר 2019 השתתף חבר צוות מהוועד בפגישה עם הדווח המיוחד של האו"ם בנושא זכויות אדם שהתקיימה בטוניס.
- קיימנו 3 פגישות חשיבה קבוצתיות עם אנשי חינוך בכירים, מנהיגי דת, ובכירים לשעבר במערכת הבטחון.
- קיימנו פגישה עם ראשת מח"ש, שבמסגרתה הוצג נושא ההליכים המשמעתיים לעומת הליכים משפטיים פליליים.
- מנהלת המחלקה המשפטית בוועד השתתפה בשני מפגשים ביוזמת OMCT (הארגון העולמי נגד עינויים) בנושא מדיניות למלחמה בטרור ומודלים שונים מרחבי העולם.
- בדצמבר 2019, השתתפה מנהלת המחלקה המשפטית בפורום משפטי בינלאומי באוניברסיטה העברית והציגה את ההתפתחויות המשפטיות בנושא עינויים במסגרת חקירות שב"כ.

ב-26 יוני 2019 הפקנו את [דף המצב השנתי](#) של הוועד בנושא עינויים בישראל. הדף פורסם בשלוש שפות והופץ באופן נרחב.

תודה מקרב לב לצוות הוועד נגד עינויים ולכל השותפים והתומכים/ שלנו:

DIGNITY, Netherlands MFA, EED, EU, FIDH, DRO, Haella, NIF, OMCT, OSF, Sivmo, SRF, UAF

ותומכים ותומכות רבים נוספים, בארץ ובעולם.